
Priporočilo CM/Rec(2022)1 Odbora ministrov državam članicam o pomenu raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo

*(sprejel Odbor ministrov 2. februarja 2022
na 1423. zasedanju namestnikov ministrov)*

Preambula

Odbor ministrov v skladu s 15. členom, točka b, Statuta Sveta Evrope

ob upoštevanju, da je cilj Sveta Evrope doseči večjo enotnost med državami članicami Sveta in da bi ta cilj lahko uresničevali zlasti s skupnim delovanjem na področju izobraževanja in kulture;

ob spoznanju, da je bistveno poslanstvo Sveta Evrope spodbujanje in varstvo človekovih pravic, demokracije in vladavine prava;

ob ponovni potrditvi zavezanosti držav članic, da zagotovijo, da imajo vsi državljani dostop do enakopravnega in vključujočega izobraževanja ter uživajo pravico do izobraževanja, zapisano v Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (ETS št. 5) in njenih protokolih, ter da se ta pravica v celoti spoštuje, varuje in uveljavlja;

ob upoštevanju, da je cilj Evropske kulturne konvencije (ETS št. 18) razviti vzajemno razumevanje med narodi Evrope in medsebojno zavedanje kulturne raznolikosti, ohraniti evropsko kulturo, podpirati nacionalne prispevke k skupni kulturni dediščini Evrope ob spoštovanju enakih temeljnih vrednot ter zlasti spodbujati raziskovanje jezikov, zgodovine in civilizacije pogodbenic konvencije;

ob sklicevanju na obveznosti in zaveze, sprejete v skladu z drugimi pomembnimi mednarodnimi in evropskimi konvencijami, natančneje revidirano Evropsko socialno listino (ETS št. 163), Okvirno konvencijo za zaščito narodnih manjšin (ETS št. 157), Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ETS št. 148) in Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah;

ob sklicevanju na priporočila in resolucije, ki obravnavajo vprašanja s področja izobraževanja na splošno in natančneje vprašanja s področja jezikovnega izobraževanja, pomembna za to priporočilo:

- Priporočilo CM/Rec(2012)13 Odbora ministrov državam članicam o zagotavljanju kakovostnega izobraževanja;
- Priporočilo CM/Rec(2014)5 Odbora ministrov državam članicam o pomenu kompetenc v jeziku(-ih) šolanja za enakost in kakovost v izobraževanju in izobraževalni uspeh;
- Priporočilo CM/Rec(2008)7 Odbora ministrov državam članicam o uporabi Skupnega evropskega jezikovnega okvira (SEJO) Sveta Evrope in spodbujanju raznojezičnosti;
- Priporočilo CM/Rec(2008)4 Odbora ministrov državam članicam o krepitevi vključevanja otrok migrantov ali otrok s priseljenskim ozadjem;
- Priporočilo Rec(2005)3 Odbora ministrov državam članicam o poučevanju sosedskih jezikov na obmejnih območjih;

- Resolucija o Evropskem jezikovnem listovniku, sprejeta na 20. zasedanju (2000) stalne konference evropskih ministrov za izobraževanje Sveta Evrope;
- Resolucija Res(94)10 o razširjenem Delnem sporazumu o ustanovitvi Evropskega centra za moderne jezike,

glede na druga priporočila, ki so pomembna za spodbujanje raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično državljanstvo:

- Priporočilo CM/Rec(2019)10 Odbora ministrov državam članicam o razvijanju in spodbujanju izobraževanja na področju digitalnega državljanstva;
- Priporočilo CM/Rec(2010)7 Odbora ministrov državam članicam o listini Sveta Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in človekove pravice;
- Priporočilo CM/Rec(2007)6 Odbora ministrov državam članicam o javni odgovornosti za višje in visokošolsko izobraževanje in raziskovanje;

skladno s priporočili v zvezi z jezikovnim izobraževanjem Parlamentarne skupščine in Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope:

- Priporočilo Parlamentarne skupščine 2143 (2018) o zaščiti in spodbujanju znakovnih jezikov v Evropi ter odgovor na to priporočilo, ki ga je sprejel Odbor ministrov;
- Priporočilo Parlamentarne skupščine 1740 (2006) o mestu maternega jezika v šolskem izobraževanju ter odzivu na to priporočilo, ki ga je sprejel Odbor ministrov;
- Priporočilo Parlamentarne skupščine 1539 (2001) o evropskem letu jezikov ter odzivu na to priporočilo, ki ga je sprejel Odbor ministrov;
- Priporočilo Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti 222 (2007) o jezikovnem izobraževanju na področju regionalnih ali manjšinskih jezikov;

ob upoštevanju povezanih ciljev Evropske unije, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Združenih narodov:

- Priporočilo Sveta Evropske unije o celovitem pristopu k poučevanju in učenju jezikov (2019/C 189/03);
- Visoki komisar OVSE za narodne manjšine, Ljubljanske smernice za vključevanje raznolikih družb (2012);
- Cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov (SDG) 2030 in zlasti SDG 4, katerega namen je vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar;

glede na druge uradne izjave, sklepe, politične dokumente in rezultate raziskav, ki so pomembni za spodbujanje raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično državljanstvo:

- Politična izjava o odzivanju izobraževanja na krizo COVID, ki jo je podprla neformalna konferenca ministrov za izobraževanje v organizaciji grškega predsedovanja Odboru ministrov (2020), in priloženi načrt za ukrepanje;
- Izjava ob 25-letnici Evropskega centra za moderne jezike Sveta Evrope (ECMJ) "Kakovostno jezikovno izobraževanje za demokratično, socialno povezano in mirno Evropo: devet temeljev ECMJ";

- sklepi medvladnega foruma za jezikovno politiko Sveta Evrope 2010 "Pravica učečih se do kakovostnega in enakopravnega izobraževanja – vloga jezikovnih in medkulturnih kompetenc";
- Bela knjiga Sveta Evrope o medkulturnem dialogu "Skupno življenje v enakopravnosti in dostojanstvu" (2008);
- Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) "Raziskava o medkulturnem dialogu 2017: analiza rezultatov" (2017);
- Politika UNESCA 24 "Če ne razumeš, kako se lahko naučiš?" (2016);

skladno s smernicami za politiko in okviri, ki zagotavljajo konceptualno in praktično podporo za raznojezično in medkulturno izobraževanje za demokratično državljanstvo, zlasti so to:

- Referenčni okvir kompetenc za demokratično kulturo (2018);
- Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje (SEJO 2001) in priročnik SEJO (2020);
- Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam(2012);
- Od jezikovne raznolikosti do raznojezičnega izobraževanja: Vodnik za razvoj politik na področju jezikovnega izobraževanja v Evropi(2007);

ob priznavanju kognitivnih, jezikovnih in družbenih prednosti učenja več jezikov ter prikrajšanosti/slabšega položaja učencev, ki imajo dostop samo do enega dodatnega jezika;

ob priznavanju, da je ohranjanje in spodbujanje jezikovne raznolikosti Evrope prvi pogoj za povezanost evropskih družb;

ob ponovni potrditvi, da jezikovna in kulturna raznolikost znotraj posamezne države odraža živost in bogatost evropske kulture;

ob priznavanju, da je jezik bistven za razumevanje, vrednotenje in oblikovanje argumentov in mnenj, ki so bistveni/nujno potrebni za demokracijo;

ob priznavanju, da ima kakovostno jezikovno izobraževanje odločilno vlogo pri razvijanju volje in sposobnosti posameznikov ter družb za razumevanje tistih z drugačnim ozadjem in pogledi;

ob priznavanju, da raznojezične in medkulturne kompetence prispevajo k enakopravnemu in vključujočemu izobraževanju, izobraževalnemu/učnemu uspehu, sodelovanju v demokratični kulturi in družbeni integraciji;

ob priznavanju, da raznojezično in medkulturno izobraževanje podpira tudi izobraževalno in družbeno vključenost migrantov ter zapostavljenih skupin učečih se;

ob priznavanju, da digitalno okolje ponuja izjemen način, s katerim se ljudje izražajo s pomočjo različnih jezikov, in odpira nove priložnosti za izboljšanje učenja jezikov ter podpiranje in spodbujanje jezikov, ki niso del kurikuluma, vse to pa krepi kulturo demokracije, ki omogoča ustrezno delovanje demokratičnih institucij;

1. priporoča, da vlade držav članic:

- a. uresničijo ukrepe, navedene v dodatku k temu priporočilu, pri čemer ustrezno upoštevajo nacionalne, regionalne in/ali lokalne okoliščine, ter v skladu z ustavnimi določbami;
- b. spodbudijo ravnatelje, direktorje in vodje šol, naj sprejmejo celostne politike in prakse, ki sprejemajo in cenijo jezikovno in kulturno raznolikost, pospešujejo učenje jezikov in razvoj jezikovnih repertoarjev, spodbujajo medkulturno učenje ter pripravijo učence, dijake in študente na sodelovanje v demokratični kulturi;
- c. zahtevajo od ustanov, odgovornih za začetno izobraževanje in nadaljnje spopolnjevanje učiteljev, naj se osredotočijo na pedagoške pristope, ki spodbujajo/krepijo vključujoče raznojezično in medkulturno izobraževanje ter omogočajo študentom pedagoških smeri in učiteljem, da jih uporabljajo v vzgojno-izobraževalnih programih;

- d. pozovejo visokošolske ustanove, naj pregledajo svojo politiko in prakse in s tem/tako zagotovijo, da so njihovi diplomanti opremljeni z jezikovnimi in kulturnimi viri, potrebnimi za sodelovanje v demokratičnih procesih raznolikih družb Evrope;
 - e. spodbudijo univerze in druge pristojne ustanove in agencije, naj se ukvarjajo z raziskavami, ki prispevajo k mednarodnemu razumevanju raznojezičnosti in medkulturnega dialoga na vseh ravneh izobraževanja ter na vseh družbenih področjih;
 - f. spodbudijo agencije, organizacije in mreže, ki spodbujajo neformalno in vseživljenjsko učenje, da krepijo raznojezičnost in medkulturni dialog ter priznajo njihove prednosti za izobraževanje in demokratično kulturo;
 - g. spodbudijo šolske inšpektorje in agencije, odgovorne za zagotavljanje kakovosti in za izboljšanje kakovosti, naj krepijo ter podpirajo raznojezičnost in medkulturno izobraževanje na vseh področjih in na vseh ravneh;
 - h. podpirajo sodelovanje med izobraževalnimi in kulturnimi ustanovami, civilno družbo in podjetji, da spodbujajo raznojezično in medkulturno učenje za demokratično kulturo;
 - i. podpirajo prizadevanja ustreznih teles za spodbujanje javne razprave o jezikih in kulturah, učenju jezikov in raznojezičnosti ter njihovem pomenu za osebni in poklicni razvoj, kakovostno izobraževanje, družbeno integracijo ter uveljavljanje človekovih pravic in demokracije;
 - j. zagotovijo, da se to priporočilo, vključno s smernicami v dodatku, prevede in čim širše predstavi pristojnim organom, deležnikom, tiskanim in drugim medijem, z dostopnimi sredstvi, načini in oblikami komuniciranja;
 - k. redno preverjajo izvajanje tega priporočila v okviru Usmerjevalnega odbora za izobraževanje (CDEDU);
2. prosi generalnega sekretarja Sveta Evrope, naj pošlje to priporočilo:
- vladam tistih držav pogodbenic Evropske kulturne konvencije, ki niso članice Sveta Evrope;
 - Evropski uniji;
 - Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD);
 - Združenim narodom, zlasti UNESCO, posebnemu poročevalcu ZN za manjšinska vprašanja in posebnemu poročevalcu ZN za pravico do izobraževanja;
 - OVSE, zlasti visokemu komisarju za narodne manjšine;
 - strokovnim združenjem in mednarodnim nevladnim organizacijam (NVO), med drugim forumu *Professional Network Forum* Evropskega centra za moderne jezike.

Dodatek k priporočilu CM/Rec(2022)1

Smernice za razvijanje in spodbujanje raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo

1. Namen

Učinkovito delovanje demokratičnih družb je odvisno od družbene vključenosti in družbene integracije, ki pa sta odvisni od razumevanja, spoštovanja ter upoštevanja jezikovne in kulturne raznolikosti. Cilj tega priporočila je dati svež zagon spodbujanju, razvijanju in izvajanju raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja, ob priznavanju njegovega pomena za osebni in poklicni razvoj, enakost, družbeno integracijo, uveljavljanje človekovih pravic ter sodelovanje v demokratični kulturi.

2. Področje uporabe

Namen teh smernic je opredeliti sestavine, ki so potrebne za podpiranje razvoja raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo, ki ceni vse jezike, tako govorjene kot pisane, ne glede na to, ali imajo uradni status ali ne in ali so del uradnega kurikula/vzgojno-izobraževalnega programa ali ne. Smernice so namenjene:

- i. državnim organom na vseh ravneh in drugim uradnim deležnikom, odgovornim za izobraževalne sisteme, zlasti za oblikovanje politik, kurikulumov in vsebine izobraževalnih programov ter snovanje in izvajanje nacionalnih preverjanj znanj;
- ii. ravnateljem, direktorjem, vodjem šol/vzgojno-izobraževalnih ustanov ter njihovemu pedagoškim/strokovnim in drugim delavcem;
- iii. odgovornim za začetno izobraževanje in nadaljnje spopolnjevanje učiteljev;
- iv. univerzam in drugim ustanovam za dodiplomsko/višje in visokošolsko izobraževanje;
- v. šolskim inšpektorjem in agencijam, odgovornim za zagotavljanje kakovosti in izboljšanje kakovosti v izobraževanju;
- vi. ustanovam, ki se ukvarjajo z raziskavami na področju izobraževanja;
- vii. organizacijam, ki se ukvarjajo z neformalnim izobraževanjem in vseživljenjskim učenjem;
- viii. akademskim združenjem ter učiteljskim in predavateljskim sindikatom in združenjem;
- ix. mednarodnim, nacionalnim, regionalnim in lokalnim združenjem staršev/skrbnikov;
- x. delodajalcem, ki se ukvarjajo z učenjem jezikov in spodbujanjem družbene integracije na delovnem mestu;
- xi. nevladnim in zasebnim organizacijam, ki se ukvarjajo s spodbujanjem učenja jezikov.

Raznojezičnost, medkulturni dialog in demokratična kultura so pomembna vprašanja za širšo družbo, zato so te smernice pomembne tudi za civilno družbo (športna, glasbena, socialna in kulturna združenja itd.), podjetja, medije in številne druge skupine deležnikov.

3. Pomen izrazov

V tem besedilu izrazi pomenijo:

- a. "Raznojezičnost" je "možna in/ali dejanska zmožnost uporabljati več jezikov na različnih ravneh znanja in za različne namene" (Vodnik za razvoj politik na področju jezikovnega izobraževanja v Evropi, str. 10). Kot sporazumevalna "zmožnost, h kateri prispevajo celotno znanje in izkušnje z jezikom ter v kateri se vsi jeziki povezujejo in medsebojno delujejo", se raznojezičnost razvije, ko se posameznikove "izkušnje z jezikom v različnih kulturnih okoljih širijo, od jezika v domačem okolju do jezika v širši družbi in nato do jezikov drugih ljudstev (ne glede na to, ali se jih je naučil v šoli ali neposredno v drugojezičnem okolju)" (Skupni evropski jezikovni okvir, točka 1.3).
- b. "Večjezičnost" je prisotnost dveh ali več jezikov v skupnosti ali družbi.
- c. »Jezikovni repertoar" so različni jeziki, ki jih posameznik zna uporabljati. Jezikov se lahko nauči v različnih okoljih (doma, v družabnih stikih, v šoli ipd.); lahko se uporabljajo za različne namene (sporazumevanje z družino, druženje s sosedi, izobraževanje v šoli ali na univerzi itd.); včasih se lahko uporabljata dva ali več jezikov istočasno.

Jezikovni repertoarji se hitro prilagajajo, saj se jeziki, ki jih sestavljajo, med seboj povezujejo in delujejo drug na drugega. Jeziki so tudi dinamični v smislu, da se skozi življenje spreminjajo. Ljudje imajo pogosto različne ravni znanja posameznih jezikov iz svojega jezikovnega repertoarja.

- d. "Medkulturna kompetentnost" je sposobnost pristopati k drugim ljudem s spoštovanjem, odprtostjo in razumevanjem; utemeljevati in upravičevati svoje stališče na občutljiv in odgovoren način ter uporabljati svoje izkušnje s kulturno raznolikostjo za kritično obravnavanje vprašanj, ki jih običajno imamo za sama po sebi umevna. Medkulturna kompetenca lahko vključuje sposobnost sporazumevanja v dveh ali več jezikih ali pa.
- e. "Medjezikovno posredovanje" so dejavnosti, ki omogočajo sporazumevanje med posamezniki ali skupinami, ki se iz kakršnega koli razloga ne morejo sporazumevati drug z drugim neposredno. V širšem pomenu so posredovanje jezikovni in kulturni procesi, s katerimi šole in druge izobraževalne ustanove pomagajo učečim se pri razumevanju pomena, izgradnji znanja ter pri delovanju v jezikovno in kulturno raznolikih okoljih..
- f. "Jezik oziroma jeziki šolanja/učni jezik-i" je prevladujoči jezik oziroma so prevladujoči jeziki učenja in poučevanja, obšolskih dejavnosti ter institucionalnega upravljanja. /Vključuje/To so tako jezik kot samostojni predmet (pismenost, književnost) kot jezik pri drugih predmetih (na primer zgodovini, matematiki in naravoslovju). V večini okolij je jezik šolanja/učni jezik nacionalni ali uradni regionalni (manjšinski) jezik; v izobraževanju gluhih pa se lahko uporabljajo znakovni jeziki.
- g. "Domači jezik oziroma jeziki" je jezik oziroma so jeziki domačega sporazumevanja in jezik, naučen oziroma jeziki, naučeni v zgodnjem otroštvu, vključno z znakovnimi jeziki. Izraz se uporablja za vsak jezik in vse jezike, ki se uporabljajo v domačem okolju, in ne pomeni vrednostne sodbe.
- h. "Dodatni jezik" je krovni izraz, ki pomeni vsak jezik, ki se ga posameznik nauči poleg svojega domačega jezika oziroma domačih jezikov. S tem, ko poudarimo, kako posameznik razvija svoj celotni jezikovni repertoarja namesto posameznih jezikov, se izognemo nejasnostim, ki se lahko pojavijo na primer z oznako "tuj" za jezik, ki je tuji za večino, ampak domači jezik za manjšino učečih se/učencev.
- i. "Raznojezično in medkulturno izobraževanje" je celostni pojem, ki vpliva na vsa področja izobraževalne politike in prakse. Njegov cilj je spodbujanje razvoja celostnih jezikovnih repertoarjev, v katerih se jeziki povezujejo in delujejo drug na drugega, pri tem pa izrecno upošteva ter si prizadeva vzpostavljati medsebojni stik:
 - i. jezikov in kultur, ki jih učeči se prinesejo s seboj, vključno z znakovnimi jeziki in kulturami, manjšinskimi jeziki in kulturami ter jeziki in kulturami migrantov;
 - ii. učnih jezikov, ki se spreminjajo glede na besedilne vrste in terminologijo, ki se uporablja pri različnih šolskih predmetih, in se na pomembne načine razlikujejo od jezika neformalnega vsakdanjega sporazumevanja;
 - iii. regionalnih, manjšinskih in drugih jezikov in kultur, ki so del vzgojno-izobraževalnega programa;
 - iv. tujih jezikov (modernih in klasičnih);
 - v. drugih jezikov in kultur, ki niso prisotni v šoli in niso del uradnega vzgojno-izobraževalnega programa/predmetnika.

Učenje vsaj dveh jezikov poleg učnega jezika/-ov se pogosto dojema kot bistvena sestavina raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja.

4. Načela

Raznojezično in medkulturno izobraževanje:

- i. je bistvenega pomena v izobraževanju za demokratično kulturo;
- ii. spoštuje in ceni jezikovno in kulturno raznolikost;
- iii. spodbuja jezikovno ozaveščenost in jezikovno občutljivost v celotnem vzgojno-izobraževalnem programu;
- iv. spodbuja kritično razmišljanje o kulturni raznolikosti;
- v. pomaga gojiti kritično digitalno pismenost in digitalno državljanstvo;
- vi. spodbuja samostojnost učečih/učenčev avtonomijo se in ceni njihov glas;
- vii. podpira vključevanje zapostavljenih in izključenih skupin učečih se za enakopravnost z drugimi učečimi se.

5. Ukrepi

a. *Uvod*

- i. Naslednji ukrepi posebej vizijo izobraževanja na podlagi temeljnih vrednot Sveta Evrope, to so demokracija, človekove pravice in vladavina prava.
- ii. Ukrepi odražajo, kaj to priporočilo pomeni za državne organe na vseh ravneh in druge uradne deležnike, odgovorne za šole, univerze in druge ustanove dodiplomskega izobraževanja, ter organizacije, ki spodbujajo neformalno in vseživljenjsko učenje.
- iii. Polno izvajanje ukrepov, ki zahteva usklajevanje na državni ravni in usklajevanje med agencijami formalnega, neformalnega in vseživljenjskega učenja, je plod večletnega dela, saj pomeni ne samo premik v izobraževalni politiki in praksi, ampak tudi premik družbenih pogledov na jezikovno in kulturno raznolikost.
- iv. Kljub temu pa je mogoče medtem marsikaj doseči s prilagoditvijo politike in praks na ravni izobraževalne ustanove in razreda ter s črpanjem iz obstoječih virov Sveta Evrope.
- v. Pri izvajanju raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo bi morali vsi organi in agencije, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, prilagoditi te ukrepe glede na/v skladu s svojim položajem/situacijo.

b. *Politika in praksa*

Odgovorni za nacionalno, regionalno in institucionalno politiko v vseh izobraževanih sektorjih bi morali:

- i. pregledati obstoječe politike z namenom okrepitve raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja ter podpore jezikovni in kulturni raznolikosti;
- ii. zagotoviti, da je jezikovna razsežnost vseh predmetov jasno izražena v kurikularnih smernicah in v učnih načrtih;
- iii. zagotoviti, da kurikularne smernice in učni načrti učencem, dijakom in študentom ponujajo priložnost, da - v idealni situaciji -, razvijajo potrebne kompetence za pristno in vedno bolj zapleteno govorno in pisno sporazumevanje v vsaj dveh jezikih poleg učnega jezika/-ov, ter si prizadevati po najboljših močeh za zagotavljanje certificiranja teh kompetenc;
- iv. spodbujati učenje dodatnih jezikov od zgodnjega otroštva in zagotoviti, da se na vsaki naslednji stopnji izobraževanja upoštevajo kompetence, ki so jih učeči se že razvili;
- v. razmisliti o tradicionalnih jezikovnih hierarhijah in skušati razširiti izbiro ponujenih jezikov;
- vi. spodbujati učenje jezikov v medsebojnem stiku;
- vii. spodbujati in pospeševati sporazumevanje in sodelovanje med učitelji različnih jezikov in različnih predmetov v vzgojno-vzgojno-izobraževalnem programu;
- viii. spodbujati dvojezično izobraževanje in jezikovno kopel (poučevanje v ciljnem jeziku) ter CLIL (vsebinsko in jezikovno celostno učenje);
- ix. raziskati načine vključevanja domačih jezikov – znakovnih in govornih –, ki niso del uradnega vzgojno-izobraževalnega programa, v izobraževalni proces ter po potrebi zagotoviti uradno priznanje in certifikacijo teh jezikov;
- x. zagotoviti kakovost učenja jezikov in priznati prispevek neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja;
- xi. ustvarjati razmere, ki so ugodne za organizacijo kompleksnih učnih okolij, vključno s tistimi, ki v celoti vključujejo uporabo digitalnih medijev;
- xii. podpirati nastajanje virov za poučevanje in učenje, ki spodbujajo razvoj jezikovnih repertoarjev ter medkulturno ozaveščenost in kompetence;
- xiii. spodbujati pedagoške pristope, ki opolnomočijo učeče se, tako da razvijajo njihovo samostojnost in veščine kritičnega razmišljanja, ustvarjajo prostor za njihov glas, ustvarjajo demokratičen razredno in šolsko kulturo ter pripravijo učeče se na vseživljenjsko učenje;
- xiv. spodbujati pedagoške pristope, ki razvijajo jezikovno in kulturno ozaveščenost učečih se ter jih opremijo za sodelovanje v medkulturnem dialogu;
- xv. spodbujati uporabo vključujočih načinov delovanja k jezikovni in medkulturni politiki in praksi na ravni šole/vzgojno-izobraževalne ustanove;

- xvi. podpirati oblikovanje in uporabo instrumentov za ocenjevanje znanja, ki so v celoti usklajeni s cilji raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo;
- xvii. spodbujati učno mobilnost učiteljev in učečih se, bodisi fizično bodisi virtualno;
- xviii. pospeševati/omogočati strokovni razvoj učiteljev in drugega strokovnih/pedagoških delavcev v zvezi z raznojezičnim in medkulturnim izobraževanjem za demokratično kulturo;
- xix. vključiti starše, skrbnike in odgovorne za neformalno izobraževanje v pobude in dejavnosti, ki spodbujajo, slavijo ter poudarjajo vrednost raznojezičnosti in medkulturnega dialoga.

c. *Začetno in nadaljnje izobraževanje učiteljev*

Ustanove in agencije, odgovorne za začetno izobraževanje in nadaljnje spopolnjevanje učiteljev in strokovnih delavcev v vseh sektorjih in na vseh ravneh, bi morale spodbujati raznojezično in medkulturno izobraževanje za demokratično kulturo, tako da:

- i. pripišejo osrednjo vlogo v svojih programih izobraževanja pojmom in načelom, na katerih sloni takšno izobraževanje, vključno z jezikovno razsežnostjo vseh predmetov učnega načrta;
- ii. preizprašujejo poglede, prepričanja in vnaprejšnje predstave o jeziku, učenju jezikov, raznojezičnosti, kulturi ter medkulturnem učenju;
- iii. razvijajo raznojezične in medkulturne kompetence bodočih učiteljev in učiteljev kot bistvene razsežnosti njihovih pedagoških kompetenc;
- iv. vključijo učitelje v podrobno raziskovanje tega, kaj zajemajo raznojezični in medkulturni načini izobraževanja v smislu prakse v razredu;
- v. pomagajo učiteljem razvijati pedagoške kompetence, potrebne za delovanje v jezikovno in kulturno raznolikih okoliščinah v korist vseh učencev, dijakov in študentov;
- vi. pomagajo učiteljem razvijati pedagoške kompetence, potrebne za podpiranje demokratične kulture v razredu, ki spodbuja samostojno učenje in kritično razmišljanje ter ustvarja prostor za vključevanje učenčevega glasu;
- vii. pomagajo učiteljem razvijati kompetence ocenjevanja znanja, ki upoštevajo raznojezično in medkulturno učenje;
- viii. spodbujajo mobilnost učiteljev kot pomemben vidik strokovnega razvoja;
- ix. razvijajo kompetence učiteljev na področju akcijskega raziskovanja, da lahko prispevajo k razvoju izobraževalne politike in prakse na podlagi dokazov.

6. Sodelovanje

a. *Medsektorsko sodelovanje*

Državni organi in drugi uradni deležniki bi si morali prizadevati za podporo civilne družbe, delodajalcev, zasebnega sektorja in širokega kroga skupin deležnikov za izvajanje raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo.

b. *Starši in skrbniki*

Državni organi in drugi uradni deležniki bi morali pozvati mednarodna, nacionalna, regionalna in lokalna združenja staršev in skrbnikov, naj se seznanijo s tem priporočilom ter podprejo njegovo izvajanje.

c. *Strokovna telesa*

Državni organi in drugi uradni deležniki bi morali obvestiti akademska združenja ter učiteljske in predavateljske sindikate in združenja o tem priporočilu ter jih pozvati, naj podprejo njegovo izvajanje.

d. *Svet Evrope*

Usmerjevalni odbor za izobraževalno politiko in prakso si prek medvladnega programa za jezikovno politiko in Evropskega centra za moderne jezike prizadeva za nadaljnjo podporo izvajanju raznojezičnega in medkulturnega izobraževanja za demokratično kulturo. Svet Evrope si prizadeva tudi okrepiti sodelovanje z Evropsko komisijo na področju jezikovnega izobraževanja, zlasti z letnimi dogovori o sodelovanju med Evropsko komisijo in Evropskim centrom za moderne jezike.